

Uudised

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on oma 16 tegevusaasta jooksul arendanud organisatsiooni ja jõudluskontrolli teenuseid eelkõige teie huve arvestades. Kindlasti on Jõudluskontrolli Keskuselgi asju, mis on paremini või halvemini õnnestunud. Kuid viimasel ajal oleme rahvusvahelises suhtluses märganud suhtumise muutumist meie tegevusse. Ka varasematel aastatel ei ole me kogenud negatiivset suhtumist, kuid meie tegevust kuulati rohkem kui ülevaadet toimunut. Viimasel ajal tuntakse aga meie tegemise vastu huvi just õppimise või kogemuste saamise eesmärgil. Ida-Euroopa riigid mõtlevad täna eelkõige teenuse odavamaks muutmise võimaluste ja teenuste arendamise üle, millega Jõudluskontrolli Keskus alustas juba peaaegu viis aastat tagasi. Selle aasta septembris ootame Eestisse kolleege Poolast, kes tahavad tutvuda meie jõudluskontrolli süsteemiga. Lisaks Ida-Euroopa riikidele oleme ka lääne riikides huvi tekitanud. Eelmises JKK Sõnumites kirjutasime FABA huvist Possu vastu, aga ka näiteks kolleegid Ameerika Ühendriikide Wisconsin osariigist planeerivad järgmiseks aastaks Jõudluskontrolli Keskuse külastamist. Nende peamiseks eesmärgiks on õppida meie kogemusi Interneti-tarkvara arendamisel. Kui me räägime aga tarkvara arendamisest, siis see saab toimuda ja on ka toimunud tänu tarkvara kasutajatele ja nende kommentaaridele. Täname teid!

Head lugemist!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

ICARi seminar

Maikuu toimus Horvaatias järjekordne ICARi üldkoosolek ja seminar, millest võttis osa JKK direktor Kaivo Ilves.

Üldkoosolek oli oma olemuselt sarnane kõikide organisatsioonide üldkoosolekutega, kus arutletakse organisatsiooni arengute üle ning võetakse vastu vajalikke otsuseid. Programmi huvitavam osa oli aga seminar, mille esinejatest valdav osa töötab jõudluskontrolli süsteemis ja kes oma ettekannetes tutvustasid jõudluskontrolli praktilist poolt. Seminar oli mõeldud eelkõige tegevjuhtidele, kuid sobis kuulata kõikidel piimaveiste jõudluskontrolli või aretusega seotud praktikutel.

Kogu seminari jooksul oli võimalik kuulata ettekandeid maailmas kasutatavatest uudsetest lahendustest (piimakomponentide määramine farmis või geneetikaga seonduv), jõudluskontrolli tegemist lihtsustavatest igapäevastest võimalustest (kiipide kasutamine piimaproovipudelitel, kontrolllõpside tegemine suurtes ja väikestes karjades, elektrooniliste kõrvamärkide kasutamine), aga ka silmaringi laiendavaid ettekandeid (kuidas on toimunud jõudluskontrolli organisatsiooni reform ja areng Taanis ja Kanadas ning miks Šveitsis organisatsioonide ühinemine ei toimunud).

Järgmine ICARi konverents toimub 2010. aastal juuni alguses meie lõunanaabrile pealinnas Riias.

Lammaste geneetiline hindamine

Eesti Lambakasvatavate Seltsi ja Jõudluskontrolli Keskuse vahelise kokkuleppe alusel teeb JKK 1. juuniks, 1. augustiks ja 1. oktoobriks lammaste geneetilise hindamise. Esimene ametlik hindamine on toimunud ja 1. juunil esitati ElaSile avaldamistingimustele vastavate jäärade viljakuse ja 100 päeva massi aretusväärtused.

Seemenduste sisestamisest

Seemenduste sisestamiseks on Jõudluskontrolli Keskusel uus tarkvara, mis on senisest töövahendist lihtsam ning

mugavam. Uus tarkvara ei vaja eraldi installeerimist, vaid on kohe kasutatav aadressil www.jkkeskus.ee/insem. Lisaks seemenduste sisestamisele on seemendajal uus töövahendis võimalik näha ka seemendustulemusi.

Seemenduste sisestamise tarkvara on võimalik kasutada kõigil seemendajatel. Kuna kunstliku seemendusega seonduv on Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu vastutusalas, siis tarkvara kasutamiseõigused annab Tõnu Põlluäär (tel 749 3234, punane.kari@mail.ee).

Veterinaarandmete töötlemine Vissukeses

Piimaveiste veterinaarandmete töötlemise arendustööd on jõudnud niikaugele, et on käivitatud pilootprojekt kuues karjas. Eesmärk on sellel aastal alustada teenuse pakkumist kõigile soovijatele. Mida teenus sisaldab? Lühidalt – loomakasvataja jaoks kohustuslikku ravimi- ja raviarvestust piimaveisekarjas. Sellealane andmete töötlemine on koondatud Vissukese alammenüüsse VET ja vaikimisi on see nähtav vaid karja omanikule, s.t teised Vissukese kasutajad karja veterinaarandmeid ei näe ega saa ka esitada. Küll saab karja omanik ise neid õigusi teistele Vissukese kasutajatele anda. Käesolevas lühikirjutises ei ole võimalik avada uue teenuse täisfunktsionaalsust, ehk annavad mõningase ettekujutuse VET menüüs sisalduvad alapunktid:

- Ravimid (ametlikud ravimid, ravimid lisaks ametlikele).
- Ravimite müüjad.
- Ladu (ülevaade, haldamine, aegunud ravimid).
- Ravi (sisestus, pooleliolev ravi, keelu all loomad, kulu looma kohta, ravimiarvestus).
- Haiguste ajalugu.
- Profülaktika sisestus (lehmad, lehmikud, pullikud).

Uus käibemaksুমäär

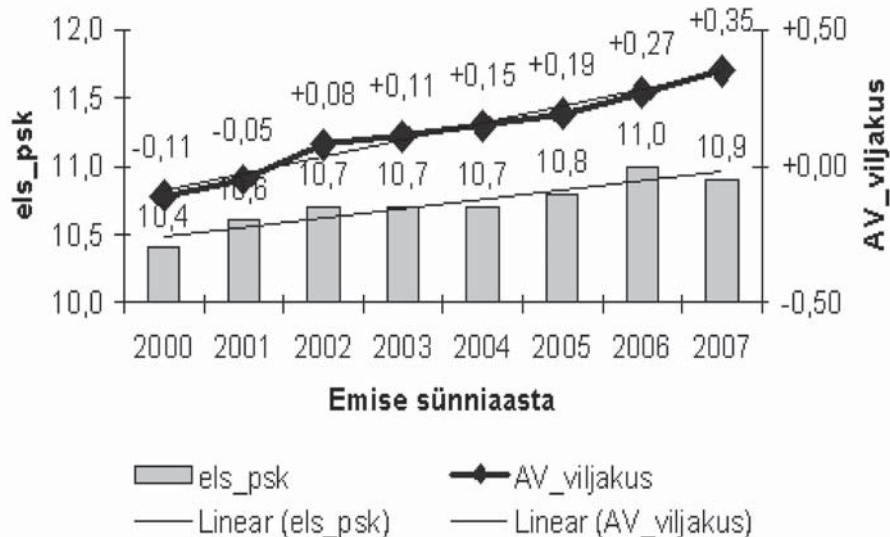
Seoses käibemaksu tõusuga muutuvad 1. juulist 2009 JKK teenuste ja toodete hinnad. Uuenenud hinnakirjaga on võimalik tutvuda JKK kontorites ja kodulehel www.jkkeskus.ee.

Arennud sigade geneetilisel hindamisel

Viimasel ajal on suurema tähelepanu all olnud sigade viljakuse teema. Aretusühistu initsiatiivil toimus 13. mail JKK ja ETSAÜ arutelu viljakuse aretusväärtuse täpsema hindamise võimaluste leidmiseks. JKK esitles 2. juunil ETSAÜ juhtkonnale ja konsulentidele kavandatud lahendusi. Ühise arutelu tulemusel otsustati pakutud lahendused kasutusele võtta.

Toome ära viljakuse ja viljakuse aretusväärtuse trendid. Graafikult on näha viljakuse (els_psk) ja viljakuse aretusväärtuse (AV_viljakus) stabiilne, positiivne trend. Iga järgneva põlvkonna emised on eelmistest põlvkondadest viljakamad, mis kajastub ka JKK aastaraamatus esitatud kokkuvõtetes.

Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas suureneb iga aastaga. Soovida võiks mõnevõrra kiiremat aretusedu. Kui kiiresti saavutame soovitud 12 elusalt sündinud põrsast pesakonna kohta? Praeguse arengu jätkudes (ca +0,1 põrsast aastas) saavutame

selle kümne aasta pärast. Kas see on piisavalt kiire või mitte, jääb iga aretaja/omaniku otsustada.

Liia Taaler

Biomeetria sektori peaspetsialist

Geneetiliste gruppide moodustamise vajaduse selgitus

Eestisse on paljude aastate vältel erinevatest riikidest imporditud sigade aretusmaterjali (elussigu ja ka spermat). Lähteriikide kõrgele aretustasemele vaatamata on importloomade Eestis hinnatud aretusväärtus aretaja jaoks tihti arusaamatult madal. Põhjuseks on asjaolu, et praegune hindamismudel käsitleb kõiki hinnatavaid loomi ühise ajas muutumatu populatsioonina, kus loomade põlvnemisandmetes teadmata põlvnemisega vanemad moodustavad ühise nn baasloomade grupi. Seega eeldatakse, et aastate jooksul geneetilist arengut pole toimunud ja eksportmaade ning Eesti sigade populatsioonid on ühesugused. Hindamises uue kohaliku aretuslooma loodetav aretusväärtus on põlvnemisindeks ehk tema vanemate aretusväärtuse keskmine. Hindamises on uue importlooma vanemad Eestis reeglina hindamata (sest nendel pole Eestis eelnevalt järglasi olnud) ja seetõttu on importlooma loodetav aretusväärtus põlvnemisindeksi asemel baasloomade keskmine ehk 0.

Moodustades igale teadmata põlvnemisega loomale sõltuvalt lähteriigist, sünniperioodist ja tõust nn fantoomema ja fantoomisa, seome iga fantoomvanema järglased omavahel külgsgulasteks, saades loomade geneetilised grupid. Grupeerimisel on sünniperioodi pikkuseks valitud 10 aastat, kuna nii importloomade lähteriikides kui ka Eestis on aretustöö tulemusel sigade geneetiline tase ajas muutunud. Ühe geneetilise grupi moodustavad näiteks kõik meie andmestikus olevad pärast 2000. a Rootsist sündinud maatõugu sead, teise grupi moodustavad 1990. aastatel Soomes

sündinud ristansead, kolmanda grupi moodustavad pärast 2000. a Soomes sündinud suurt valget tõugu sead, neljanda grupi moodustavad pärast 2000. a Eestis sündinud maatõugu sead jne. Praeguses hindamises saame 26 erinevat geneetilist gruppi ja senise rohkem kui 10 000 teadmata põlvnemisega baaslooma asemel on meil baasloomadena hindamises kokku 52 fantoomema ja fantoomisa. Hindamisprogramm arvutab igale fantoomloomale aretusväärtuse, kirjeldades sellega vastava grupi geneetilist taset ja kasutab seda informatsiooni iga konkreetse looma aretusväärtuse hindamisel. Ehk piltlikult öeldes "teab" nüüd ka hindamisprogramm, et näiteks Norrast imporditud kuldil loodetav aretusväärtus on eelnevalt Norrast toodud loomade aretusväärtust arvestades tunduvalt kõrgem kui seni kasutatud baasloomade keskmine.

Geneetilise hindamise käigus kujunevad aretusväärtused nii, et baasloomade (meil 52 fantoomlooma) aretusväärtuse keskmine on 0 ja iga looma aretusväärtus on parem või halvem baasloomade keskmisest. Hindamise järgselt valitakse baasloomadeks 2001. a sündinud loomad, korrigeerides kõiki hindamistulemusi nende aretusväärtuse keskmise võrra. Selle tulemusel 2001. aastal sündinud loomade keskmine aretusväärtus = 0 ja keskmine suhteline aretusväärtus = 100 ning iga looma aretusväärtus kirjeldab tema paremust või halvemust võrreldes 2001. a sündinud nn keskmise loomaga.

Mart Uba

Biomeetria sektori juhataja

Tähelepanu

Kõrvamärke saab osta ka maakonna kontorist. Lisaks kõrvamärkide tellimisele postipakiga on võimalik osta sigade märgistusvahendeid ka igas maakonna kontorist zootehnik-peaspetsialisti vastuvõtu päeval (vaata viimasele leheküljele). Ära jääb postipaki kohaletoimetamise kulu. Kui keegi soovib edaspidi osta kõrvamärke piirkondliku zootehnik-spetsialisti käest, palume ettevalmistuste tegemiseks sellest eelnevalt informeerida Külli Kerstenit telefonil 738 7765, 520 6245 või e-kirjaga aadressil kylly.kersten@jkkkeskus.ee.

Varukoopiate kustutamise võimalus Possu portaalis. JKK on pakkunud farmidele võimalust Possu varukoopiate säilitamiseks oma serveril. Nüüdseks on mõnel farmil neid sinna kogunenud juba üle saja. Kuna tegemist on farmi andmetega, siis on loodud võimalus omanikul endal neid kustutada. Selleks on vaja minna JKK kodulehele aadressiga <http://www.jkkkeskus.ee/pp>, avada Farmi failid, klõpsata kustutatava varukoopia real olevale sõnale *Muuda*, kerida lehekülj alla ja vajutada nupule *Kustuta*. Kustutamata soovime jätta kümme värskeimat varukoopiat.

Võimalus firmajuhtidele

Possu programm pakub kasulikku informatsiooni lisaks seafarmi tööd korraldavale spetsialistile ka omanikule või finantsjuhile. Programmist leiab statistilisi aruandeid, saab jälgida tootmisnäitajate trende, kerge vaevaga saab ülevaate erinevate perioodide tulemustest, prognoosida sigade müüki ja veel palju muud. Aasta tagasi rakendati Possu kolmas versioon, millega avanes võimalus saada ülevaade ka nuumakarja sigadest – ööpäevasest juurdekasvust, söötmispäevadest, kasutatud sööda kogustest, sööda jääkidest ja söödaväärindusest. Aktiivsemad firmajuhid on enda jaoks Possu programmi näol juba abimehe leidnud ja nendelt saadud tagasiside on positiivne. Eriti mugavaks peetakse võimalust, et programmi saab kasutada juhi isiklikus arvutis farmi sõitmata. Andmeid saab uuendada Interneti vahendusel JKK serverilt või võtta need kaasa mä lupulgaga farmist. **JKK pakub firmajuhtidele võimalust individuaalseks väljaõppeks.** Huvilistel helistada Külli Kerstenile telefonidel 738 7765, 5206245 või kirjutada e-kiri aadressil kylly.kersten@jkkkeskus.ee.

Külli Kersten

Sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Huvitavaid fakte emiste viljakusest

Vahelduseks tõisele elule on aeg-ajalt huvitav lugeda emistest, kellel on ebatavaline võime saada ühe poegimisega mitme pesakonna jagu põrsaid. Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasi põhjal on Eesti karjades kaks viljakat emist, kellel on sündinud 24 põrsast pesakonnas.

Üks neist on eesti maatõugu emis numbriga 2229. See emis on sündinud 18.06.2004 Saaremaal. Suurima pesakonna, 24 elusalt sündinud põrsast, tõi ta ilmale 14.04.2006 oma kolmandal poegimisel. Elu jooksul on see emis toonud ilmale 147 põrsast. Superemis ootab oma üheteistkümmendat pesakonda. Igasse pesakonda on sündinud vähemalt kümme põrsast. Üles on ta kasvatanud 99 põrsast. 19 põrsast on antud ammede hoole alla, sest emisel endal on võimalik toita 16 põrsast, kuna niipalju on tal nisasid. Tema 51. tütre keskmine viljakus on 11,2 elusalt sündinud põrsast pesakonnas ning tütarde keskmine viljakuse aretusväärtus on 104. Emise enda keskmine pesakonna suurus on 12,9 põrsast ning viljakuse aretusväärtus 118. Imetlusväärtus on fakt, et emisel on kogu elu jooksul olnud ainult üks mittetulemuslik seemendus. Lisaks on emis sale, sihvakas ja lihasealine – testimisel mõõdeti pekিপাকսuseks 8 mm ja seljalihase läbimõõduks 67 mm.

Teine superemis on yorkširi ja landrassi ristandemis numbriga 738, kes on sündinud 30.04.2006 Pärnumaal. Sellel emisel sündis neljandas pesakonnas samuti 24 elusalt põrsast ja tal on 89 järglast viiest pesakonnast. Väikseim pesakond on olnud 12 põrsast. Ise on ta imetanud 59 põrsast.

Tiitlit suurima eluajatoodanguga emis karjas kannab ristandemis 4140 (PxLY), kes kuulub Osäühingule Kaubi Farmid. *Grand old lady*’l on kokku sündinud 174 elusalt põrsast 14 pesakonnas.

Aegade suurim eluajatoodang on aga 203 elusalt sündinud põrsast emise kohta. See emis oli OÜ Vinimexi karjas aastatel 2000–2008.

Liia Taaler

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia, VII osa

EESTI	INGLISE	SAKSA	VENE
ultrahelimeetmine vabaperiood	ultrasonic measurement dry period	Ultraschallmessung Trockenperiode: Absetz- Beleg-Tage	ультразвуковое измерение сухостойный период
vanaemis vanus vanus 100 kg saavutamisel veesisaldus	old sow age age at 100 kg water holding, capacity in tissue	Altsau Alter Hundertkiloalter Wasser Inhalt	свиноматка возраст возраст достижения 100 кг содержание воды
Venemaa viljakus (el. sündinud põrs.) voor voorpoegimine võõrdepõrsas võõrdepõrsaste sigala	Russia fertility round batch farrowing weaner, weaned pig weanling house	Russland Fruchtbarkeit Tour Abferkeln, Periodenweises Absetzferkel Absetzferkelstall	Россия плодовитость тур периодический опорос поросенок-отъемыш свинарник для поросят- отъемышей
võõrutamata pesakond võõrutus võõrutusjärgsed näitajad välimik, eksterjöö väljaminek pärast seemendust väärarengud ümberindlus	unweaned litter weaning postweaning traits exterior culler after insemination mummies return to heat (service)	Offener wurf Absetzen Absetzen Kennzahl Exterieur Ausgang nach dem Besäen Mumien Umrauschen	неотъемный помет отъем показатели отъема экстерьер выбраковка после осеменения уродливые возобновление желаний после случки
ümberindluspäevad	days from insemination to return	Umbräuschtage	дни до возобновления желания после случки

Möödunud märgates

Milli Metsaots

Alates 1973. aastast olin Järvamaal, selleaegses Paide rajoonis. Kirna kolhoosis töötasin algul lühikest aega veisekasvatuse zootehnikuna ja siis juba kuni kolhoosi likvideerimiseni seleksioonäarina.

Paide rajoon oli sel ajal üheks paremaks põllumajandusrajooniks Eestis. Siin olid paremad põllumaad, samuti edenes paremini ka loomakasvatussaaduste tootmine. Üldse olid seitsmekümnendad aastad Eesti põllumajandusele edukad. Suurenesid nii teravilja hektarisaagid kui ka piima ja lihatoodangu numbrid. Kirna kolhoos sai üle 4000 kg piima lehma kohta juba 1974. aastal. Toota tuli muudkui rohkem ja rohkem – turg oli ju olemas ja see turg nõudis aina juurde ja juurde. Kogu tegevus kolhoosis toimus nn nõukogude ajal ikka partei ja valitsuse juhtimisel. Rajooniorganid andsid majanditele ülesandeid mida ja kui palju on vaja aastast toota. Et neid ülesandeid täita, oli kombeks koostada igakuiseid abinõude plaane. Näiteks kolhoosi juhatause otsusega kinnitati “Veiste taastootmise parandamise ja ahtruse vähendamise abinõude plaan”. Minu kui veisekasvatuzootehniku ülesandeks oli selle plaani järgi suveperioodil:

- kindlustada iga päev lüpsikarja häireteta haljassööda ettevedu,
- igakuiselt viia läbi loomakasvatajatega nõupidamised töötulemuste kohta,
- karja taastootmise kindlustamiseks seemendada iga kuu 40 mullikat jne.

Peale igasuguste abinõude plaanide koostamise moodustati majandis tööde parandamiseks ka komisjone. Näiteks moodustati ahtruse tõrje komisjon. See komisjon oli 2–3 liikmeline ja selle ülesandeks oli igakuine veiste tiinuse kontroll. Kontrolli tulemused tulid ette kanda juhatause koosolekul. See komisjon tegeles ka põhikarja loomade väljaprakeerimisega.

Kui algul rajooniorganid kinnitasid majanditele aastaplaanid, siis 1980. aastal partei rajoonikomitee soovitusel hakati majanditele andma ka igakuilisi ülesandeid. 1980. aasta mais pidi Kirna kolhoos lehmalt saama 445 kg ja kokku tootma 2420 tonni piima. Sama aasta septembri ülesanne anti juba kolme arvuga – lüpsla lehma kohta 360 kg, päevas 12 kg ja toota kuus kokku 1950 tonni piima.

Alates 1983. aastast arvestati ka erasektori poolt toodetud ja müüdüd piim ning liha majandi kaudu riikliku plaani täitmiseks, kusjuures vastutus riikliku plaani täitmise eest jäi majandile. Nii rakendati ka kolhoosnikud ja samuti kõik teised, kes soovisid loomadega tegeleda, riikliku plaani täitmisele. Inimesed hakkasid nii maal kui linnas pulle kasvatama. Majanditesse võeti tööle eraldi inimene, kes organiseeris loomade vedu lihakombinaati. Kõik olid rahul.

Saarte Viss

17. juunil peeti 15. korda Saarte Vissi. Osales 11 loomaomanikku 39 loomaga. Holsteini Vissiks pärjati Vifi Kõljala POÜ karjast. Punase tõu Vissi tiitli pälviv Kõljala POÜ lehm Mallik, kelle ka publik valis Saarte Vissiks.

Muhedat

Kenal naisterahval on aed, kus kõik kasvab ja on lopsakas, kuid tomatid ei taha sugugi punaseks minna. Kuna aga roheliste tomatitega pole suurt midagi peale hakata, läheb ta naabrinaiselt nõu küsima. “Kuidas sinu aias tomatid nii ilusad punased on, minul aga ainult rohelistes?”

“Aga sa mine öösel aeda ja jaluta seal alasti ringi, tomatid näevad seda ja punastavad piinlikkusest.”

Järgmisel hommikul on naabrinaine kohal ja uurib, et kuidas läks.

“Nii ja naa, tomatid on küll endiselt rohelistes, aga kurgid on ööga 5 tolli pikemaks kasvanud.”

Otsime kaanestaari!

JKK on Eesti jõudluskontrolli aasta-raamatute kaane kujundamisel kasutanud fotosid veistest ja sigadest. Ka sinu loom võib saada aastaraamatu kaanestaariks, kui saadad hiljemalt detsembriks meile pildifaili (keskus@jkkkeskus.ee).

www.jkkkeskus.ee
keskus@jkkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00